



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

XXXVI. De Natura, & Indole naturali in hominibus.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

XXXV.

DE AMBITIONE.

Ambitio Cholera refert: Quod genus humoris, activos, vehementes, alacres, & promptos reddit; nisi obstructionem patiat. Quod si obstructione concludatur, adeo ut libere permeare non possit, fit adusta. & inde maligna & venenosa. Similiter Ambitiosi, si in ambitu & petitione sua repulsas non patiantur, sed semper sint in progressu, polypragmones potius sunt quam periculosi: Sin in cupiditatibus frantur, & subinde frustrentur, malevolentiam & invidiam in corde fovent, & iniquo prorsus oculo, tam res, tam homines intuentur; ac tum demum in sinu latentur cum res male cedant: Qui quidem animi affectus, cum servis Regum, aut Reipublicarum pessime congruit. Bonum itaque Principibus fuerit, (si ambitiosos utantur,) ita rem disponere, ut perpetuo directi, nunquam retrogradifint. Quod quia sine præjudicio fieri non potest, melius esset, ab huiusmodi ingenii hominibus omnino abstinere. Etenim, si ipsi cum servitio suo assurgant, operam dabunt ut servitium suum cum ipsis corruat. Verum, quia modo diximus, Ambitiosos non adhibendos, nisi urgente necessitate, operæ pretium fuerit jam dicere quibus in casibus necessarius sit eorum usus.

Imperatores & Duces in bello boni, utunque ambitiosi sint, omnino recipiendi: Etenim utilitas ipsorum, ut præficiantur, cætera compensat: Militem autem deligere, qui ambitione vacet, perinde est, ac si calcaribus eum spoliis. Quin & alter usus Ambitosorum est, ut umbellæ loco Principibus sint, contra invidiam & periculum: Nemo enim eas partes subibit, nisi sit instar columbæ occæcata, quæ ideo in sursum volat, quia circumspicere non potest. Est etiam alius usus Ambitosorum non parvus, ut prægrandibus alas amputent, & eorum potentiam labefactent; Quemadmodum Macronem Tiberius adhibuit, ad deprecandum Sejanum.

Quandoquidem igitur, in casibus memoratis, necessarii sint, superest ut ostendamus, qua ratione sint trahendi & coercendi, ut minus ab illis impendat periculi. Perniciosi minus sunt, si natalibus ignobiles, quam si Nobiles; si ingenio paulo truciore & asperiores, quam si gratiosi & populares; denique si nuper honoribus admoti, quam si veteratores facti sint, & in honoribus suis muniti. Signum infirmi animi in Principibus, à plerisque ducitur, si gratiosos & intimos sibi adjungant; attamen, si verum dicendum est, non aliud reperitur remedium præstantius contra potentiam nimiam Procerum, aut Magistratum. Siquidem, quando juvandi & nocendi potestas penes gratiosum residet, vix fiet, ut aliquis ex Proceribus magnopere potentia turgeat. Alia ratio Ambitosos coercendi non mala est, si per alios æque Ambitosos, & protervos, liberentur: Sed tum opus est Consiliariis aliquibus moderatioribus, qui partes medias teneant, ne factiones omnia pessudent: Etenim absque illa saburra navis vacillabit nimis. Saltem allicere poterunt Principes, & animare, aliquos humilioris conditionis, qui Ambitosorum veluti flagella sint. Quantum ad ingenerandam illam in Ambitosos opinionem, ut se ruina proximos putent, atque eo

modo contineantur; Si metulosi fuerint, bene forsitan cedet; Sin animosi & audaces, præcipitabit conatus & machinationes eorum; neque est sine periculo. Quod si necessitas flagitet, ut revera rejiciantur, neque id simul, & subito, facere, tutum foret; optimum erit, favoribus & repulsis eos alternis excipere, unde attoniti & confusi hæreant, nescientes quid expectent, & veluti intra sylvam ambulent.

Ex Ambitionibus, minus est nociva, cupiditas prævalendi in rebus majoribus, quam se immiscendi rebus omnibus: Istud enim confusionem consiliorum parit, & negotia destruit. Etiam minus periculi incumbit ab Ambitioso in negotiis acris, quam ab eo qui gratia & clientelis pollet. Qui inter strenuos, & negotiis pares, eminere studet, magnam profecto suscipit provinciam: verum hoc Publico utile est: Qui vero illud machinatur, ut Viros cordatos deprimat, & ipse solus inter Ciphras Numerus sit, seculi alicujus lues est & calamitas. Honor tribus insignitur commodis: Potestate bene merendi: Advitiis facili ad Viros Principes: & Fortunarum propriarum in melius evectio. Qui optimam ex his tribus fovet intentionem, cum aspirat, vir probus est: Princeps quoque, qui huiusmodi in servis suis intentiones dignoscere valeat & distinguere, Princeps est prudens. Verum in genere, præoptandi sunt Principibus huiusmodi servi, qui officio magis ducantur, quam Ambitione: quique negotia amplectantur & ament, potius ex conscientia bona, quam ex ostentatione. Denique distinguant Principes cum iudicio, inter ingenia, quæ se omnibus negotiis ingerunt, & animum promptum seu alacrem.

XXXVI.

DE NATURA ET INDOLE NATURALI IN HOMINIBUS.

Natura occultatur sæpenumero; interdum vincitur, raro extinguitur. Vis Naturam efficit magis impetuosam cum recurrit: Doctrina & præcepta effectus naturales reddunt minus quidem importunos, sed non tollunt; verum Consuetudo sola ea est, quæ Naturam plane immutat & subigit. Qui victoriam de natura sua reportare cupit, sibi nec nimis magna, nec parva nimis pensa constituat: Priora enim animum depreciant, propter frustrationes crebras; Posteriora non multum attollent, etiam si sæpius prævaleat. Atque sub initiis exerceat se administrandis quibusdam, ut Natorum recentes, vesicis aut juncis; deinde cum impedimentis, ut Saltatores solent, calcis gravioribus. Etenim perfectionem in re qualibet inducit, si exercitatio difficilior sit, quam usus. Ubi Natura admodum potens est, & proinde victoria difficilis, opus erit per gradus quosdam procedere. Qui tales sint: Primo, Naturam sistere ad tempus aliquod, more illius, qui cum irasceret, Literas Alphabeti, priusquam quicquam faceret, recitare solebat: Secundo, Naturam moderari, & ad minores portiones deducere: Ut si quis, abstinentiam à vino exercens, à majoribus haustibus ad minores deveniat: Postremo autem, Naturam penitus sub jugum mittere, & domare. Verum si quis eo Animi robore & constantia polleat, ut se subito eximere & vindicare poterit, hoc optimum fuerit.

Opti-

*Optimus ille animi vindex, ladentia peccus
Vincula qui rupit, ad doluitque semel.*

Neque antiqua Regula rejicienda: Ut *Naturam*, ad instar bacilli, in contrariam partem flectas: quo recta tandem deveniat. Verum intellige hoc, ubi extremum illud alterum, in vitium non ducat. Insuper & hoc advertas, ne Habitum superinducere contendas, nixu continuo, sed intermisso; Nam intermissio impetum redintegrat, & adauget; Et si quis, dum tironem agit, perpetuo se exerceat, eveniet, ut errores, non minus quam facultatem, imbibat. Neque huic malo succurritur, nisi per tempestivas intermissiones. Præterea, victoria in *Naturam* non nimium cito triumphum accinas; *Natura* enim, ad longum tempus sepulta jacebit, & tamen occasione data reviviscet: Id quod contigit *Puella* apud *Æsopum*, ex se in *mulierem* conversa; Quæ civiliter admodum in mensa sedebat, donec mus in conspectu ejus forte curreret. Itaque occasiones tales aut omnino evites, iisdem frequentius insuecas, quo minus moveant *Indoles* cujusque *naturalis* optime deprehenditur in consuetudine familiaris; in hac enim nulla intervenit affectatio: in perturbationibus siquidem illæ Præcepta & Regulas penitus excutiunt: denique, in casu aliquo novo & insolito; quia tum à consuetudine deferitur. Felices dixerim, quorum *Indoles naturalis* cum vitæ suæ genere congruit: Alias vere dicere possint: *Nullum incolam fuit anima mea*. In studiis quicquid à *natura* tua alienum repereris; statuta tempora tibi præfigas ad eisdem Exercitationes & Meditationes; Sin autem cum Genio tuo convenerit, de statis horis ne sis sollicitus; Cogitationes enim tuæ sponte illuc convolabunt, prout negotia & studia cætera permittent. *Natura* cujusque, ex vi innata, aut bonas, aut malas herbas producit: Itaque sedulo & tempestive illas irriget, has evellat.

XXXVII.

DE CONSUETUDINE ET
EDUCATIONE.

Cogitationes hominum sequuntur plerumque inclinationes suas; *Sermones* autem, *doctrinas*, & *opiniones*, quas imbiberunt; At *Facta* eorum ferme *antiquum* obtinent. Itaque, ut bene notat *Machiavelius*, (licet in exemplo scelerato,) minime fidentum est, aut *natura* vilolentia; aut verborum grandiloquentia, nisi corroborentur *Consuetudine*. Instantia ejus hæc est: In facinore aliquo audaci & crudeli patrando, non acquiescendum esse, aut in *natura* alicujus ferocia, aut in promissis constantibus, nedum juramentis, sed committendum scelus esse: viris sanguinolentis, & jam dudum cadibus ausuetis. Sed *Machiavello*, de *Fratre* quopiam *Clemente*, aut *Ravillaco*, aut *lanregna*, aut *Baltazare Gerardo*, aut *Guidoni Faulcio*, nihil innotuit. Verum tenet Regula ejus *Naturam*, aut promissorum fidem & ferociam, viribus *Consuetudinis* haud æquipollere. Solummodo superstitione, nostris temporibus, eo provecta est, ut primæ classis Sicarii, Lanis obfirmatis minime cedant; atque decreta votiva, etiam in re sanguinaria, *Consuetudinis* vires exæquent. In aliis quibuscunque, *Consuetudinis* potentia clare elucescit: adeo ut miraculi instar

fit, audire, quot professiones, protestationes, promissa, verba grandia, jactitent plurimi; & tamen, istis omnibus posthabitis, pro more consuetudo agere, ac si imagines essent, & machinæ plane inanimæ solis *Consuetudinis* rotis impulsæ & actæ. Videre etiam licet *Consuetudinis* tyrannidem in aliis multis. *Indi* (loquor de *Gymnosophistis*, & veteribus, & modernis) se leniter super pyram componunt, atque hoc modo se ipsos igne sacrificant. Quin & feminae cum maritis in rogam immitti properant. *Pueri Spartani*, antiquis temporibus, flagris cædi sustinebant, super aram *Diana*, vix ejulatu aut gemitu ullo emisso. Memini, sub initiis *Reginae Elizabethæ*, rebellem quendam *Hibernum*, supplicationem *Deputato* obtulisse, ut torque lignea, non fune, suspenderetur; quia illud magis in more rebellibus erat. Inveniuntur *Monachi* in *Russia*, qui ad Pœnitentiam compendandam, tota nocte hyemali, in vase aqua repleto non recusabant sedere, donec glacie constringantur. Plurima denique exempla adduci poterunt, plane stupendas *Consuetudinis* vires, tam super animum, quam super corpus, prodentia. Quamquidem igitur *Mos* veluti summus sit humana vitæ moderator & magistratus, curæ sit imprimis, ut *Mores* bonos asciscamus. Certe *Consuetudo* validissima, cum à pueritia incipit: Hanc *Educationem* appellamus; Quæ nihil aliud est, quam à teneris annis inbibita *Consuetudo*. Ita videre est, in *Linguis* ediscendis *Linguam* ipsam magis commode se applicare omnibus expressionibus & sonis; artus quoque magis agiles & flexiles ad omnes posituras & motus esse in pueritia, aut adolescentia, quam postea. Verissimum enim est, opsimathes istos novam psicam non bene admittere: Nisi fuerit in nonnullis hominibus, quibus animi nondum fixi, sed eosdem apertos ad omnia præcepta conservarunt, quo continuo emendationem reciperent; id quod rarissimum est.

Verum si *Consuetudinis* vires, cum simplex solummodo sit, & se juncta, tanta sint; multo magis *Consuetudo* copulata, & conjuncta, & in Collegiū coacta, excellit: Isthic enim exemplum docet, relevat societas, æmulatio stimulat, gloria animos extollit: Ita ut in hujusmodi locis, vires & influxus *Consuetudinis* tanquam in exaltatione sint. Certe multiplicatio, & (ut *Chymicorum* vocabulo utar,) *Projectio*, super *naturam* humanam, consistit in societatibus bene institutis, & disciplina salubri informatis. Etenim *Respublica* recte administrata, quin & leges bonæ alunt virtutem in herba, sed femina ipsius non multum promovent. Verum infelicitatis Orbis hoc habet, ut media maximarum virium applicentur quandoque finibus minime expetendis.

XXXVIII.

DE FORTUNA.

Negari non potest, quin *Accidentia* & *Casus* externi, ad hominum *fortunas* promovendas, vel deprimendas, plurimum possint. Gratia alicujus ex Magnatibus, opportunitas, aliorum obitus, occasio virtuti cujusque congrua. Verum tamen, *fortunam* suam fingere cujusque præcipue, in manu propria est. *Faber quisque fortuna sua*; inquit *Comicus*. Atque inter externas causas illa frequentissima; *Stultitiam unius*, *alterius Fortunam*
pro-